

Tematika (Szociolingvisztika)

I. Bevezetés A) A nyelv mint létezési mód és mint rendszer. A monocentrikus és a pluricentrikus nyelv fogalma. A népszerű "nyelvek a nyelvben" kifejezés értelmezése. – A lengyel nyelv jellegének és egyes sajátosságainak e szempontból történő áttekintése.

II. Antropológia / nyelvészet - kulturális antropológia / antropológiai nyelvészet / szociolingvisztika - pragmatika; A szociolingvisztika és az antropológiai nyelvészet jellegzetes területei. Morris jelemélete: a szociolingvisztika és az antropológiai nyelvészet is a *pragmatikához* tartozik → mivel mindkettő a jel és a jelhasználó viszonyát kutatja.
Antropológiai nyelvészeti alaptörvények.

III. Bevezetés B) A szociolingvisztika története (Brang szerint a *szociolingvisztika* terminus 1928-ban keletkezett a Szovjetunióban. (Valójában Borisz A. Larin már 1926-ban használta a *szocialnaja lingvisztika* kifejezést.) Rendszeres kutatások a 60-as évek közepétől: Labov, Wolfram, Trudgill. A szociolingvisztika meghatározása / feladata: *a társadalom és a nyelv kölcsönhatását vizsgálja.* (Vö. Kiss, J. 1995: 16-19.)
"A nyelvi változatok és a nyelvhasználat vizsgálata az emberi faj kulturális mintáival és hiedelmeivel összefüggésben az antropológia elméleteinek és módszereinek felhasználásával." (Crystal 1998: 512.)
(Az angol *socio-linguistics* legkorábban Hodsonnál (1939), de csak Currie (1952) nyomán terjed el.)

IV. A *szociolingvisztika* terminus terjedelme:

a) makroszociolingvisztikai

b) mikroszociolingvisztikai megközelítés

a) geolingvisztika, ökológia, nyelvi jogok, nyelvpolitika, társadalmi kétnyelvűség, nyelvek közötti kapcsolatok, nyelvi tervezés, nyelvcsere, revitalizáció, kreolizáció, nyelvi értékítélet és attitűd, diglossia

b) csoport és rétegnyelvek, nyelvi repertoár, kódkészlet, diskurzusstratégiák, kódváltás, nem és kor szerinti változatok, nyelvi szocializáció, írástudás, nyelvi udvariasság, zsargon és argó, szleng, nyelvileg hátrányos helyzet, szleng, eufemizmus, tabu

V. A szociolingvisztika módszerei és eredményei

- a nyelvi jelenségek egy vagy két (érintkező) társadalmon belüli vizsgálata
- lezárt corpus és célcsoport, tér és idő
- kötelező szabályok, a szociolingvisztikai változók figyelembevétele
- kialakult kutatási szabályok, szociolingvisztikai módszertanok
- kvalitatív vizsgálat (vö. Duranti, A. 2000: 13)
- élőnyelvi gyűjtés
- interjú, kérdőív

Ennek megfelelően: egzakt eredmények, statisztikák, számszerűség (reprezentativitásra törekvés)

Hátránya: az eredmények nagyfokú általánosítása, a finomságok elsikkadása, kevés információt ad az egyediről.

VI. A nyelvváltozatok típusai különös tekintettel a lengyel nyelvre:

a sztenderd (köznyelv) /język potoczny/ - irodalmi nyelv /język literacki/ - nemzeti nyelv /język narodowy/ (alacsonyabb regisztereket alkalmazó köznyelvi változat az ún. társalgási nyelv /język konwersacyjny/potoczny), regionális köznyelv /język regionalny/ (regionális) akcentus /akcent/, vulgáris nyelv /język wulgarny/sprośny/, vernakuláris nyelv /język wernakularny/ludowy/, idiolektus /idiolekt/, nyelvjárás (dialektus) /dialekt/, rétegnyelv, csoportnyelv /gwara/, etnolektus /etnolekt/, szociolektusok /socjolekt/: pl. zsargon /żargon/, argó /argot/

VII. A lengyel nyelvjárások és regionalizmusok vázlatos áttekintése. A lengyel *dialekt, narzecze* és *gwara* szavak jelentéstartalma.

VIII. A szleng (*slang*) fogalma és kutatása. A lengyel szlengkutatás - a lengyel szleng lexikográfiájának áttekintése.

IX. A (nagy)városi zsargonok létrejötte és mai sorsa, valamint a nekik szentelt nyelvészi figyelem. Az ún. *gwara warszawska* kutatása (B. Wiczorkiewicz) és e városi zsargon lenyomata a lengyel irodalomban. (S. Wiech Wiechecki, J. Tuwim)

X. A lengyel ifjúsági nyelv / diáknyelv /*gwara studencka*/ változásai, a lengyel falfirkák és SMS-ek nyelve.

XI. A lengyel bűnözők nyelve és a börtönszleng /*gwara przestepcza, grypsera, gwara więzienna*/

XII. Lengyel vulgarizmusok és eufemizmusok. Az ún. szitokszótárak.

XIII. A szaknyelvek /*języki specjalistyczne*/ (pl. az orvosi nyelv).

XIV. A rendszerváltás (1989-1990) következményeként megjelent nyelvi változások a lengyelben. Az ún. PC /*język politycznej poprawności*/ mint kulturális ideológia.